

1437. szeptember 16-án hozták létre az erdélyi magyar, székely és szász nemzetek vezetői a kápolnai „testvéri” uniót, hogy egyesíthessék erőiket a Budai Nagy Antal vezette parasztfelkelőkkel szemben. Bár a háború négy hónappal később befejeződött, a három nemzet uniója több évszázadon át fennmaradt, és egészen 1848-ig meghatározta Erdély politikai berendezkedését.

Lépes György erdélyi püspök folyamatos visszaélései – például új értéken, visszamenőleg szedette be a tizedet, ezenkívül pedig megadóztatta az ortodox románokat is –, valamint az ezzel összefüggő zsarolások és kiátkozások nyomán 1437 tavaszán felkelés robbant ki Erdélyben, melyet egy elszegényedett nemes, Budai Nagy Antal vezetett. A küzdelem első szakaszában a lázadók kerekedtek felül, akik dési győzelmükkel azt is elérték, hogy a nemesek júliusban – Kolozsmonostoron – egy számukra igencsak kedvező alkut ajánljanak fel.

Az egyezmény aláírása után Budai Nagy Antal seregének nagy része hajlandó is volt letenni a fegyvert, viszont a nemesi tábor egy percre nem gondolta komolyan, hogy a kolozsmonostori egyezményben foglaltakat betartsa. Az „ellencsapás” előkészítése már a nyár végén megkezdődött, és ennek a folyamatnak a része volt a kápolnai unió megkötése is.

A szövetkező nemesek az 1437. szeptember 16-i szerződésben feltétlen hűséget fogadtak a királynak, aláírtak egy kölcsönös segítségnyújtási egyezményt, a további cikkelyekben pedig rendezték az egyházi és a világi hatalom, valamint a három nemzet között fennálló ellentéteket.

A kápolnai uniónak tehát komoly szerepe volt abban, hogy a nemesek 1438 januárjára sikeresen leverték a parasztfelkelést, a nevezetes szerződés viszont később mégsem ezért bizonyult jelentősnek. A katonai győzelemnél sokkal fontosabb volt, hogy a szövetség első ízben egyesítette Erdély nációit, ezzel pedig a vajdaság megindult az önálló politikai szerveződés útján.

Azt viszont fontos tisztáznunk, hogy a Kápolnán szövetkező „nemzeteket” nem a mai értelemben kell elképzelnünk; az akkori nációkat elsősorban nem az eltérő nyelv és műltfelfogás különböztette meg egymástól – bár a szászok kétségkívül más nyelvet beszéltek, mint a magyarok és székelyek –, hanem azok a speciális privilégiumok, amiket a magyar királyoktól kaptak. Vagyis a középkori nemzetfelfogás – a modern kortól eltérően – a kiváltságokon alapult, így például a székely privilégiumok sem illettek meg mindenkit, akit ma „székelynek” mondanánk.

A Kápolnán kötött szövetség tehát valójában a kiváltságos rétegek számára volt fontos, melyek később ezt a szerződést használták fel az ezerféle módon tagolt Erdély – ahol a magyarok vármegyékbe, a székelyek és szászok pedig székekbe szerveződtek – összekovácsolására. Nem véletlen, hogy az ország három részre szakadása és az Erdélyi Fejedelemség születése után a török hűbéres állam alapját ez a szövetség jelentette. Miután pedig a Habsburgok a török kiűzése után sem egyesítették a fejedelemséget az ország többi részével, ez a rendszer egészen 1848-ig, a 12 pontban követelt unió megvalósításáig érvényben maradt.

A 15. századi „nemzetek” nem-etnikai jellegének kihangsúlyozása azért fontos, mert a román történetírás utóbb olyan egyezménynek igyekezett beállítani a kápolnai uniót, melyből a románságot tudatosan kizárták. Túl azon, hogy a 15. századi Erdélyben – a mai viszonyokhoz képest – jóval kevesebb román élt, azt is fontos megemlíteni, hogy a pásztorkodással foglalkozó nép előjárói ekkor még a magyar nemesség megszerzésére törekedtek. Magyarán nem is volt arra igényük, hogy –mintegy „negyedik nemzetként” – külön csatlakozzanak a

kápolnai unióhoz.

A szomszédos ország történetírásának vádjai sokkal inkább a 18. század végén kezdődő új kornak, a nacionalizmus időszakának felelnek meg, amikor a döntő többségbe került románságot már valóban kizárták a hatalomból. Az önálló román nemzet elismertetésének hosszú és sikertelen küzdelme aztán egészen 1848-ig elhúzódott, és bár a három rendi náció együttes erővel akadályozta meg a román törekvések sikerét, a kudarcért utóbb mégis a magyarságot tették felelőssé. Ez a konfliktus a kápolnai unió negatív megítéléséhez is nagyban hozzájárult, és sajnálatos módon azt a tévhitet erősítette, hogy a magyar–román viszony mindig is ellenséges volt.

Tarján M. Tamás